№ 86 ԿԻՐԱԿԻ ԱՊՐԻԼԻ 22 | 1901 | ԿԻՐԱԿԻ ԱՊՐԻԼԻ 22 № 86

ՔՍԱՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարվում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կիրակնօրեայ զրոյց. Մասնաւորութիւն. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ.—Մանրանկար. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակ Ֆրանսիայից.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԶՐՈՅՑ

Անցեալ կիրակի ձեզ, ընթերցող, պատմում էի զոհվող հայ գիւղի ցաւերը՝ Դա այն գիւղն է, ասացի, որ տապալվում է Բագուի գոհարանի վրա, եւ տապալվում է ավելի խղճահարութիւն չը պատճառելով, որովհետեւ գիւղի արդիւնաբերութեան սոցումը, որ չատ ընական, չատ հասկանալի եւ ժամանակով չատ անխուսափելի զոհ է զատ։

Այն օրը, երբ խօսում էի զոհերի եւ զոհողների մասին, ես աչքիս առջեւ ունէի սովորական փայլուն, յաղթական Բագուն, որի հորիզոնը, խօսելով դիպլօմատների լեզուով, անամպ էր, որի ոսկիները ընդունակ էին ջարդելու բանականութեան, լօգիկայի, արդարութեան, մարդկայնութեան բոլոր պահանջները։

Անցաւ մի շաբաթ։ Ո՜րպիսի փոփոխութիւն։ Բագուն այս րօպէին հեծում է։ Սկսվել է սոսկալի, նմանը չը տեսնված տագնապ։ Մանրամասնութիւնները դուք գիտէք արդէն, գիտէք, որ նաւթը էժանացել է եւ սպառվում են մի շարք աղէտներ։

Թիֆլիսն էլ, թողնելով իր սիրուն գարնան, իր այգիների գեղեցկութիւնները, «օրվայ չարիք» է դարձրել այն անողորմ հարուածը, որ կայծակի պէս պայթեց Բագուի գլխին։ «Սօդոմը պատժվում է», ասում են այս ու այն կողմ։ Իմ ստացած նամակներից մէկի մէջ մի հասարակ մարդ չատ լաւ բնորոշում է դրութիւնը մի կարճ նախադասութեամբ—«Բագուից չնահոտ է բարձրացել»։

Սակայն չարախնդութիւնը չէ, որ թելադրում է ինձ այս տողերը։ Ո՛չ, ընթերցող։ Կան հանգամանքներ այս ցնցող իրողութեան մէջ, որոնք արժանի են առնուազն մեր անտարբերութեան. բայց չատ են եւ այնպիսի հանգամանքներ, որոնք չեն կարող ցաւ, սուր ցաւ չազդել։

Սօդոմը պատժվում է։ Ո՞վ է այդ Սօդոմը։—Գերփողերի, յափշտակողների դասակարգը, նա, որ հարստանում էր ժամերով, որ ոսկիների առատութիւնից հասել էր յանդգնութեան, ամբարտաւանութեան բարձր աստիճաններին։ Այժմ նա պատժվում է։ Ո՞վ է վնասվում այդ պատժից։—Ճիշտ է, չատ են վնասվողները. ոսկի ու ակունքներ ծախողները, երկաթուղիների առաջին կարգերը, կուրօրտները, օպէրային եւ օպէրէտային երգչուհիները, «գիշերային թիթեռնիկներ» կոչվող արարածները, կանաչ սեղանները եւ այլն եւ այլն... Թող այս «արկածեալներն» էլ ողբան պատժվող Սօդոմը...

Բայց նայեցէք միւս կողմին։ Բիւրաւոր մարդիկ, որոնք Սօդոմի մէջ իրանց ճակատի քրտինքով թրջված մի կտոր հաց են աչխատում։ Դրանց համար արդէն մի մեծ դժբաղդութիւն է ներկայ ճգնաժամը։ Բիբլիական Սօդոմը գլխովին անբարոյականացած էր եւ այդ պատճառով էլ կործանվեց։ Բայց կովկասեան Սօդոմի մէջ հարիւր մեղաւորի հետ ապրում են տասնեակ հազար անմեղներ։ Եւ սրանք էլ պատժվում են, անխնայ պատժվում։

Ինչո՞ւ միայն Բագուի մէջ որոնել պատժվողներին։ Շրջեցէք մեր գաւառները եւ դուք չատ ու չուտ կը գտնէք այնպիսի մարդիկ, որոնք իրանց վերջին կոպէկները հաւաքել են, մտցրել նաւթային գործերի մէջ, գնելով զանազան ընկերութիւնների փայեր, ակցիաներ։ Այժմ, երբ այդ ընկերութիւններից չատերը պիտի անյայտանան ջրի վրա վայրկենապէս երեւան եկող պղպջակների նման, քանի՜ քանի՜ մարդիկ պիտի կորցնեն իրանց խնայողութիւնները։

Միայն Թիֆլիսում գոյութիւն ունեն մի քանի հատ նաւթային ընկերութիւններ. դրանց մասնակցողները մեծ մասամբ անապահով կամ չատ քիչ ապահովված դասակարգի մարդիկ են։ Եւ որովհետեւ այդ ընկերութիւնների ղեկավարները, գործ սկսելիս, միայն իրանց ռոճիկների մասին են մտածել եւ մտել են այնպիսի հաչիւների մէջ, որոնք ներելի են միայն տենդից բռնվածներին կամ խելագարութեան հասածներին, ուստի այսօր հաւլաբարցի արհեստաւորները, մանրավաճառները պիտի ճխլտվեն այն փոթորիկի մէջ, որ բարձրանում է Բագուում։

Այո՛, կարծում էին, թէ միշտ յաղթական ու անխորտակելի կը մնայ նաւթային այն պաչտամունքը, որ հրամայում էր առնել, դիզել եւ անմիտ, զզուելի կերպով դէս ու դէն չպրտել հարստութիւնները։

Իջաւ մի հարուած եւ վայնասունը արդէն եօթներորդ երկինքն է հասնում։ Ի՞նչ կը լինի, եթէ այդ հարուածը երկար տեւէ, եթէ չչմեցնող արագութեամբ ընկնող գները չը խղճան նաւթային կոկորդիլոսներին։ Օ՜, նրանց արտասունքներից ծով պիտի կազմվի։ Եւ նրանք, որ մինչեւ այսօր զոհեր խեղդել գիտէին յանուն արդիւնաբերական երջանկութեան, իրանք էլ կը դառնան ողորմելի, խղճահարութեան արժանի զոհեր...

Բայց ո՞վ է մեղաւոր։ Երբ գալիս էր բախտը, երբ հարստութիւնները ծնվում եւ դիզվում էին կախարդական գաւազանի մի չարժումով, նաւթային հսկաները աւելի եւ աւելի խրվում էին տենդերի մէջ, միմեանց ձեռքից բան խըլելու մէջ չափ ու սահման չէին ճանաչում։ Հարստութիւնը կուլտուրական մարդուն խելք եւ բանականութիւն չէր բերում, այլ աներեւակայելի զեղխութեան մի վայրենի կատաղութիւն։ Մի՞թէ մեր երկիրը բացի նաւթից ուրիչ հարստութիւն չունի իր մէջ. մի՞թէ գործարանական ուրիչ ձեռնարկութիւններ չէր կարելի ստեղծել. մի՞թէ չէին տեսնում, որ մենք ամեն ինչ, բացի հացից ու մածունից, ուրիչ տեղերից ենք ստանում։ Հարիւր ու մի ասպարէզներ էին բացվում հարստութեան առաջ։ Դրանք, ճիշտ է, չէին տայ Բագուի «ֆանտանները», բայց այսօր, երբ ճակատագրի մի թեթեւ հեգնութիւն գալիս է ցոյց տալու, թէ մի օր ինչ սոսկալի պայթիւնով ու դղրդիւնով կը խորտակվի Բագուի բարեկեցութիւնը, այսօր, կրկնում ենք, մենք կունենայինք չատ ուրիչ գործեր, որոնք մեզ կը կերակրէին, որոնք կը սրբէին կոկորդիլոսների եւ նրանց ստրուկների արտասունքը։

Սակայն այդպէս չեղաւ։ Նաւթի տուած հարստութիւնը միայն սաստկացրեց այն դիւական կոխկռտոցը, որի ասպարէզը Ափչերօնեան թերակղզու մի սահմանափակ տեղն էր։ Այդտեղ վառվեցին, բորբոքվեցին մարդկային ախորժակները, այդտեղ ամեն ինչ—խելք, խիղճ, սիրտ ու հոգի—զոհվեց սպեկուլացիային։ Եւ ո՞ւր գնացին այսպիսի միջոցներով ձեռք բերած խոչոր, չլացնող հարստութիւնները։—Պարիզից էին զգեստներ բերվում օրինական կանանց եւ սիրուհիների համար։ Բագուցի կինը վազում էր արտասահման, զանազան մօդային կուրօրտներում չլացնում էր մարդկանց իր զեղխութեամբ եւ նոյն իսկ ճանապարհորդելիս էլ թանգագին քարերի մի ամբողջ բեռ էր բարձում իր մարմնի վրա։

Իսկ այսօր...

Գոնէ այժմ խրատվէին։ Գոնէ այս հարուածը փրկարար երկիւղ ազդէր...

Լ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պետրոս Մոճոռեանց. «Սրտի վէրքերը». (Արձակ բանաստեղծութիւններ). 71 երես 16^0, գինը 10 կ. Ալէքսանդրոպօլ 1901 թ.

Արձակ բանաստեղծութիւն գրելը համաճարակ հիւանդութիւն է դարձել։ Տեղից վեր կենողը արձակ բանաստեղծութիւն է թխում։ Պ. Պետրոս Մոճոռեանցն էլ բաւական թխել է դրանցից «Աղբիւր-Տարազի» գրականական թօնրում եւ այժմ ահա առանձին արտատպութեամբ առաջարկում է ընթերցող հասարակութեան, աւելցնելով արտատպվածների վրա եւ երկու գլուխ, որոնք առաջին անգամն են տպվում։

Պ. Մոճոռեանցի «Արձակ բանաստեղծութիւններից»,—որոնք բանաստեղծութեան նըշոյլն անգամ չունեն, բայց դրա փոխարէն ոչ միայն արձակ են, այլ եւ չափից վեր համարձակ,—դուք կարող էք իմանալ չատ նորութիւններ եւ չափազանց տարօրինակ բաներ։

Դուք կարող էք իմանալ, օրինակ, որ Նաւասարդի տօնի օրը Աստղօնք լեռան վրա հաւաքվել էին «Արամազդը, Ապօլօնը (?), Աստ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՑ

(Վերջ)

Պարիզ, ապրիլի 19-ին

Եւ որովհետեւ Վէրա միշտ մի եւ նոյն լռութիւնը կը պահէ, իր պաշտպանը պ. Սալմօն ոտքի կելնէ։

—Երեք ամիս է կը խնդրեմ յաճախորդէս խօսել. բան չըսաւ ու բան չը պիտի ըսէ։

Նախագահը, համակերպած ու զգալով որ անկարելի պիտի ըլլայ զինքը աւելի խօսեցնել, հարցաքննութեան թուղթերը կը սկսի կարդալ, որոնք ոչ մէկ նոր լոյս կը բերեն։

Նախագահը՝ խեղճ աղջկան յունվար 20-ին ոստիկանապետին ուղղած յուզիչ մէկ նամակը կը կարդայ, որուն մէջ սա նախադասութիւնները կան.

«Խեղճ բարեկամուհիիս մասին լուրեր կուզէի ունենալ։ Մարդ բան մը չը գիտէր. ոմանք կըսեն թէ անդամալոյծ պիտի ըլլայ, ուրիշներ՝ թէ պիտի մեռնի։ Դուք միակն էք, որ կարող ըլլայ ինծի որոշ տեղեկութիւններ տալ։ Ա՜խ, Աստուած իմ, ո՜րչափ կը տառապիմ... մարդ չը գիտէր թէ ո՜րչափ»։

Մարդկային ցաւի այս անկեղծ արտայայտութեան առջեւ ամբողջ սրահը կը ցնցուի. Վէրա ժելօ ձեռուըներովը դէմքը կը ծածկէ ու կը սկսի հեկեկալ երկարօրէն։ Երբ յուզումը կը հանդարտի, Նախագահը վերջին անգամ մըն ալ կը դառնայ Նախատինքի խնդրին։

Ն.—Կը չարունակէք յայտարարել թէ նախատինքը 1900 յունիսի երկրորդ կէսին կատարուած է։

Վ. Ժ.—Այո՛։

Ն.—Ժընէվի՝ ձեր բնակած տան տիրոջ վկայութենէն կը հետեւի սակայն թէ, այդ վայրկեանին դուք յուզուած չէք երեւցած։ Մի գուցէ զգայախաբութեան մը զոհ եղած ըլլաք։ Ձեր մտային վիճակը քննող բժիշկները կը հաւաստեն թէ չատ մեծ գերագրգռութեան մը կարող էք անձնատուր ըլլալ. ու գիտէք թէ չատ ջղային մարդիկ յաճախ ենթակայ են ինքնաթելադրութեան (auto-suggestion)։ Տակաւին երէկ լրագիրները կը պատմէին թէ կին մը, ոճիրի մը պատմութիւնը կարդալով թերթի մը մէջ, այնպէս համոզուած էր թէ ինքն է զոհը։

Վ. Ժ.—Նախատինքը կրելէս ետք՝ առնուազն երեք ժամ վերջ տուն դարձայ, որպէս զի տանտէրս բան մը չը կռահէ։

Ն.—Այսպէս՝ դէպքը կատարուած է տունէն դուրս։ Անհաւասիկ նոր, յստակ մանրամասնութիւն մը։ Ձեր յուզումը Պարիզի մէջ միայն երեւան եկած է, երբ դիպուածով այդ անձին հանդիպած էք։ Ըսէք թէ ինչպէս պատահեցաք անոր։

Վ. Ժ.—Դուրս ելած էի քանի մը գնումներ ընելու համար. յանկարծ առջեւս բերած տեսայ զինքը, ժամը 5-ին, Մադլէնի մօտ։

Ն.—Այդ ժամուն կառքերու անց ու դարձը չատ յաճախադէպ ու չատ խափանող է. պէտք է զայն աղէկ մը դիտած ու ճանչցած ըլլաք։

Վ. Ժ.—Առջէս փախաւ չուտով ու կառքերուն ետեւ կորսուեցաւ։

Ն.—Այդպէս կարենալ պտըտելու համար պէտք էր որ ան երիտասարդ ըլլար։

Վ. Ժ.—Տարիքոտ, բայց աչխոյժ էր։

Ն.—Երբ տուն մտեր էք, ձեր հայրենակիցին պ. Կամէնկայի հարցուցեր էք.—«կատաղած չան մը հանդիպէք՝ ինչ կընէք»։—կը սպաննենք։ Յետոյ քիչ ետք աւելցուցեր էք.—«ամենէն անուշ զգացումը ո՞րն է»։ ու տեսնելով որ ձեր բարեկամը չի պատասխաներ, ըսեր էք «վրէժխնդրութիւնը»։ Ու այնուհետեւ ռէվօլվէր մը գներ էք։ Ձեր բարեկամուհին զայն պահեր է։ Ան առեն ուրիչ մը առեր էք։ Բայց վերջը զայն նորէն ձեռք ձգեր էք ու երկուքը միասին վրանիդ պտըտցուցեր էք։ Բայց օր. Զէլէնինա չը նշմարեց որ զէնքը վերցուցած էք իր պահած տեղէն։

Վ. Ժ.—Ո՛չ, որպէս զի իր կասկածը չը հրաւիրեմ, գայլախազներ լեցուցի տեղը։

Ն.—Ձեզ նախատող անձը երկրորդ անգամ հանդիպած էք, կըսէք, Սօրբօնի մօտերը։ Ճի՞շդ է։

Վ. Ժ.—Այո՛, հազիւ ընդնշմարեցի զայն։ Կառքի մը մէջ էր։

Ն.—Երբ, օր. Զէլէնինա եւ դուք, Կօլէժ դը Ֆրանսի դասախօսութեան ներկայ գտնուեցաք, պ. Դէշանէլի դասին ուրիշ անգամ ներկայ եղած էիք։

Վ. Ժ.—Ո՛չ. Կօլէժ դը Ֆրանս եղած էինք արդէն, բայց ես պ. Դէշանէլի դասաւանդութեան ներկայ չէի գտնուած երբէք։

Նախագահը սպանութեան փորձին նկարագրութիւնը անգամ մըն ալ կընէ ու հարցաքննութիւնը վերջ կը գտնէ։ Կարգը կուգայ վկաներու ունկնդրութեան։ Առաջինը պ. Դէշանէլն է։ Երբ Նախագահը «առաջին վկան մտցուցէք» նախադասութիւնը կարտասանէ, ամեն մարդ աչուըները դէպի դուռը կը դարձնէ հետաքըրքրութեամբ։

Պ. Դէշանէլ՝ իր հռչակաւոր զաւկին դահլճապետին՝ պ. Շարթիէի թեւին կռթնած՝ կը յառաջանայ ատեանագին։ Մեծ մարդ ըլլալը ուրիշ բան է. փոխանակ վկաներու դռնէն ներս մտնելու, դատաւորներու դռնէն է որ ներս կը խոթեն։ Մազերը ճիպ ճերմակ, պզտիկ ծերունի մըն է. ոտքերը քաշ տալով վար կիջնէ երեք սանդուղներէն, որ ատեանը կառաջնորդեն։

Ն.—Հաճեցէք ձեր վկայութիւնը տալ։

Պ. Դէշանէլ կը սկսի իր վկայութիւնը հնչուն, բայց յուզուած ձայնով մը.

«Յունվար 19, չաբաթ օրը, դասախօսութեանս սկիզբէն քանի մը վայրկեան ետք երկու կին տեսայ, որ ոտքի կեցան ու մեկնեցան։ Կարծեցի թէ չոքէն անհանգիստ եղած էին, ու վստահանալէ յետոյ թէ դուռը իրենց ետեւէն փակած էին, դասս չարունակեցի։ Երբ աւարտեցի՝ ելքին կողմը առաջացայ. երբ անդաստակը հասայ, հրազէնի մը պայթումը լսեցի ու մի եւ նոյն ատեն ընդնշմարեցի յիշեալ երկու կիները, որոնց մէկը առջեւս փռուեցաւ։ Բազմութիւնը մեր կողմը վազեցաւ ու անոր հոսանքէն ես քշուեցայ դասախօսներու սպասումի սրահին մէջ։ Շատ զարմացած՝ ինքզինքս կը հարցնէի. տարօրինակ բան. Կօլէժ դը Ֆրանս գալ ռէվօլվէրի հարուածներ արձակելու համար։ Յոգնած՝ տուն դարձայ ու սովորութեանս համեմատ մէկ երկու ժամ քուն քաչեցի։ Ժամը վեցին ատեններ, զանգակին քանի քանի անգամներ զարնուիլը՝ անսովոր երթեւեկի մը աղմուկը լսելէ ետք, երբ ոտքի ելայ, սեղանիս վրա անհագին թիւով այցաքարտ ու իրիկուան լրագիրները գտայ, որ ինծի ամէն բան յայտնեցին. զի՛ս է որ մեռցնել ուզեր էին։ Հետեւեալ օրն իսկ ինքզինքս արդարութեան տրամադրութեան տակ դրի լուսաբանելու համար այս տարօրինակ խնդիրը»։

Ն.—Ուրիշ ըսելիք ունի՞ք։

Դ.—Այո՛, կուզեմ սա կէտին վրա դատարանին ուչադրութիւնը հրաւիրել. Միչըլէի մահէն ի վեր—27 տարի է ոտքերս Ժընէվ չեմ դրած, ու 1896-էն ի վեր նոյն իսկ Պարիզէն դուրս

դիկը, Նանէն, Տիրը եւ Հէրան (?),» որ այդ ժամանակ «Հայոց աշխարհը հրճվում էր իրեն պարզուած (?) անհամար բարիքներով», որ այդտեղ էր նաեւ հայոց անդրանիկ բանաստեղծը Ցաւինոս (?), եւ «ուչաթափ (?) ամբոխը, չըրջապատած նրան, ապշած լսում էր»... (երես 35—36)։

Դուք կարող էք իմանալ նաեւ այն, որ հայոց Աստղիկ դիցուհին իր Ֆավօնիա (?) յաւերժահարսին մի օր ուղարկեց մխիթարելու Ագամէտա (?) կոյսին, որ «մութն էր, երբ նա (Ֆավօնիան) իր ոտքը դրեց այն չէմքի վերայ, որի յարկի տակ գտնվում էր Ագամետա կոյսը», որ «դեռափթիթ աղջիկը, լսելով երկնային պատգամի թեւերի շշընջիւնը, յետ դարձաւ եւ տեսաւ բարի Ֆավօնիային»... Եւ որ մի քիչ յետոյ «ջինջ ու անհուն երկնային տարածութեան մէջ լսվում էր միայն դիցուհու յաւերժահարսի թեւերի թափահարիւնը, որ անկանգ սլանում էր դէպի սիրոյ դիցուհին» (եր. 24—28)։

«Բառեր, բառեր եւ բառեր», տպված անտանելի վրիպակներով,—ահա պ. Մռճոռեանցի «Արձակ բանաստեղծութիւնները»։

Տ. Ց.

—

Նոր ստացված հրատարակութիւններ. 1) В. Ѳ. Тотоміанцъ. „Потребительныя общества на западѣ“. 305 стр. ц. 1 р. 75 коп. С.-Петербургъ 1901 г. 2) Абр. Гукасовъ. „Основныя черты строенія армянскаго нагорья“. Съ картой. 37 стр. Тифлисъ 1901 г. 3) „Кавказскіе Этюды“. Изслѣдованія и замѣтки Е. Г. Вейденбаума. 320 стр. ц. 1 р. 25 коп. Тифлисъ 1901 г.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մօսկվա, մարտի 20-ին

Մենք, ստորագրողներս, Մօսկվայի համալսարանի եւ բարձրագոյն դպրոցների ուսանողներս, պարտք ենք համարում յայտնել ի գիտութիւն հասարակութեան մեր կարծիքը «Մշակի» 50-րդ համարում տպագրված նամակի մասին, որ վերաբերում է պ. Ե. Թաղիանոսեանցի եւ տիկին Մ. Դիւլպենճիի գործին եւ կրում է «Ուսանողներ» ստորագրութիւնը։

Վերոյիշեալ նամակը գրողները իրաւունք չունէին առանց նշանակելու թիւը կամ անունները ստորագրել միայն «Ուսանողներ», որ ընթերցողները կարող են ընդունել իբրեւ Մօսկվայի ամբողջ հայ ուսանողութիւնը *), մինչդեռ ուսանողների մեծ մասը ամենեւին տեղեկութիւն չունէր այդ նամակի մասին, նախ քան նրա «Մշակի» մէջ տպագրվելը, մանաւանդ որ միջնորդ դատարանի կայացրած վճիռը մեզ, ստորագրողներիս, ոչ մի բարոյական գոհացում չը պատճառեց եւ գոյութիւն ունեցող կասկածները հասարակական փողերը վատնելու մասին ամենեւին չը փարատեց։

*) Նամակը ուղարկված էր մեզ մի խումբ ուսանողների կողմից և ունէր 7 ստորագրութիւն։ «Ուսանողներ» ստորագրութիւնը խմբագրութիւնն է դրել։

Ն. Խմբ.

Մենք մի եւ նոյն ժամանակը պարտք ենք համարում աւելացնել, որ պ. Ե. Թաղիանոսեանցը, սկսելով իր մեղադրանքը տիկ. Մ. Դիւլպենճիի դէմ, այդ արել է անկեղծ համոզված եւ առաջնորդվելով ազնիւ ու մաքուր դիտումներով։

44 ստորագրութիւն

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Մշակի» հետեւեալ համարը № 87, Թագուհի-Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորօվնայի անուանակոչութեան տօնի պատճառով, չէ կարող լոյս տեսնել երեքշաբթի օր, այլ կը հրատարակվի չորեքշաբթի օր, ապրիլի 25-ին։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Ախալքալաքի գաւառի անբերրիութիւնից վնասվածների օգտին մինչեւ այժմ գլխաւոր կօմիտեար ստացել է ութ հազար րուբլի մասնաւոր նուիրատուութիւններից։

—

Մենք յայտնել էինք, որ Թիֆլիսի համար գտնված էին ջրի մեծ աղբիւրներ Նաթախտարի կոչված տեղում։ Ամբողջ տարի է, որ հետազօտվում է այդ աղբիւրների ջուրը։ Հետազօտութեան արդիւնքը ընդհանրապէս նպաստաւոր է այդ ջրի վերաբերութեամբ։ Սակայն դեռ փարատված չեն բոլոր կասկածաւոր կէտերը։ Այսօր կիրակի, ապրիլի 22-ին, Թիֆլիսից ուղեւորվում են դէպի Նաթախտարի ադմինիստրացիայի եւ քաղաքային ինքնավարութեան ներկայացուցիչները տեղնուտեղը ծանօթանալու մինչեւ այժմ կատարած գործերի հետ։

—

Կովկասեան գիւղատն. ընկ. ընդհանուր ժողովը, որ նշանակված էր ուրբաթ, ապրիլի 20-ին, չը կայացաւ անդամների սակաւութեան պատճառով։ Կանօնադրութեամբ պահանջվում է, որ նիստին ներկայ լինեն առնուազն տասնումէկ անձ իսկական անդամներից, մինչդեռ եկել էին եօթը հոգի։ Պախարակելի է անդամների անտարբերութիւնը, բայց պէտք է խոստովանել, որ ընկերութեան խորհուրդը իր կողմից յետ է սովորեցրել անդամներին ընդհանուր ժողովներից, որոնք այժմ չատ հազուագիւտ են դարձել։

—

«Рус. Вѣд.» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Երէկ, ապրիլի 16-ին, Մօսկվայից անցան երկու գերմանացի կենդանաբաններ, Մակս Ջաամէր եւ Րիխարդ Գէյմօնս, Բերլինի համալսարանի պրիվատ-դօցէնտները, որոնք ուղեւորվում են Անդրկովկաս եւ Անդրկասպեան երկիրը։ Գերմանացի գիտնականների նպատակն է նիւթեր ժողովել մորմի (solpuga) զարգացման պատմութեան վերաբերմամբ, այդ թունաւոր սարդի, որ չատ հետաքրքրական երեւոյթ է գիտական տեսակէտից, բայց որ ուսումնասիրել դեռ եւս չեն կարողացել ռուս կենդանաբանները։ Գերմանացի գիտականները ճանապարհորդում են ամենեւին չիմանալով ռուսաց լեզուն»։

—

Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութեան մէջ այժմ եղած տեղեկութիւններով, 1882 թուականից մինչեւ 1899 թուականի յունվարի 1-ը եւրոպական Ռուսաստանից տեղափոխվել են Սիբիր 1,500,095 գաղթականներ։

—

Ֆինանսների մինիստրութիւնը առաջիկայ օգոստոս ամսի 1-ից մտցնում է հացահատիկների տեղափոխութեան նոր տարիֆ, որ պարտաւորական կը լինի պետութեան բոլոր երկաթուղային գծերի համար։

—

Ռուսաց միջնակարգ դպրոցները բարեփոխելու համար կազմված խորհրդակցութիւնը, որ գործում էր ժողովրդական լուսաւորութեան հանգուցեալ մինիստր Բօգօլէպօվի նախագահութեամբ, «Россія» լրագրի ասելով, ժողովել եւ մշակել է չատ հետաքրքրական նիւթեր, որոնք միասին կազմում են մի քանի տըպագրական հատորներ։ Առանձին-առանձին կարծիքների մէջ միութիւն հաստատելու եւ համապատասխան օրինագծեր մշակելու համար մինիստրութեան մէջ կազմված էր մի մասնաժողով 7 անդամներից, կովկասեան ուսումնական չրջանի նախկին հոգաբարձու եւ այժմ պետական խորհրդի անդամ Կ. Պ. Եանօվսկու նախագահութեամբ։ Այդ մասնաժողովը մշակեց եւ խմբագրեց նոր գիմնազիայի նախագիծը, որով ենթադրվում է հին լեզուներից պահել միայն լատիներէնը, աւելացնել ուսման ծրագրի մէջ բնական գիտութիւններ եւ ոյժ տալ նոր լեզուների դասաւանդմանը։ Այնպիսի գիմնազիաներ, ուր դասաւանդվէր նաեւ յունարէն լեզուն, ենթադրվում է թողնել միմիայն այն քաղաքներում, ուր գոյութիւն ունեն մի քանի գիմնազիաներ։ Բացի սրանից՝ մշակվեց նոյնպէս րէալական դպրոցների նոր նախագիծ, որով այդ դպրոցները պէտք է ունենան 8-ամեայ դասընթացք եւ նրանց ընթացաւարտներին պէտք է որոշեալ պայմաններում իրաւունք տրվի մտնել համալսարանները։ Միաժամանակ մասնաժողովը կանգ առաւ ուսուցիչների նիւթական դրութիւնը բարւոքելու միջոցների վրա եւ կազմեց նոր չտատներ, վարձատրութեան աւելացրած չափերով, 5-ամեայ աւելացումներով եւ աւելի գոհացուցիչ կենսաթոշակներով։ Ուսուցիչներ նախապատրաստելու համար՝ ենթադրվում է բանալ մէկ կամ մի քանի մանկավարժական ինստիտուտներ. բացի դրանից ծրագրվում են միջոցներ՝ դասատուներ նախապատրաստելու համար միջնակարգ դպրոցներում։ «Թէ խորհրդակցութեան եւ թէ մասնաժողովի հաւաքած բոլոր նիւթերը,—ասում է «Россія» լրագիրը,—ինչպէս մենք լսել ենք, կը ծառայեն մի եւ եզակի կրթական դպրոցի ծրագրի կազմութեան համար, որի կանօնադրութիւնը այս տարի աչնանը կը ներկայացվի պետական խորհրդի քննութեանը»։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Մշակի» ընթերցողներին յայտնի է, որ տիկին Տրդատեան Երեւանում գրադարան-ընթերցարան է բաց արել. մի չատ բարի եւ մի եւ նոյն ժամանակ ազնիւ գործ տիկնոջ կողմից։ Բայց ինչ... արգեօք ունենում է միջին թւով օրական բաւարար յաճախորդ, որ կարողանայ գոնէ ընթերցարանի ծախսը ծածկել. ո՛չ... Տիկինը զգալով ընթերցարանի մօտալուտ կործանը, լսում ենք, դիմել է մի խնդրագրով Վեհափառ Կաթողիկոսի օգնութեան։ Եթէ կը չարունակեն այսպէս երեւանցիք անտարբեր մնալ դէպի մի բարի եւ օգտակար գործ եւ կը խնայեն ամսական 60 կօպէկ տալ ու մտաւոր սնունդ ստանալ, իսկ Բաքուին երկրպագելու համար տասնեակներ կը մսխեն, հաւատացած ենք հաստատ, որ ընթերցարանի կործանը անխուսափելի է։ Ցաւալի, չատ ցաւալի դրութիւն է»...

—

ԳՕՐՈՒՑ մեզ գրում են. «Ապրիլի 20-ին, ժամի մէկից քսանեւհինգ րօպէ անց երկրաչարժի երկու սաստիկ ցնցում զգացվեց մէկը միւսի ետեւից։ Ցնցումները այնքան սաստիկ էին, որ չատերը քնած տեղից վեր կացան»։

—

ՄԱԶՐԱ գիւղից (Զանգեզուրի գաւառ) մեզ գրում են. «Մաղիկ հիւանդութիւնը սաստիկ տարածված է մեր գիւղում։ Համարեա ամեն օր մահվան դէպքեր են լինում. չը կայ բժիշկ։ Գիւղացիք մտադիր են խնդրամատոյց լինել, որ մի բժիշկ ուղարկվի իրանց գիւղը»։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Վերջին օրերս բամբակի գների մէջ նկատվեցին կենդանութեան նշաններ։ Մօսկվայի չուկայում բամբակի պահանջ կայ բարձր գնով. այդ հանգամանքը անչուշտ կազդէ առեւտրի վրա, որովհետեւ բաւական բամբակ, որը մնում էր գների ընկնելու պատճառով, չուկայ կը հանվի եւ կը վաճառվի»։

—

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Գարունը անմնաս չանցաւ եւ մեզանում. կանաչած խաղողի այգիները, բուրաստանները եւ ծաղկից նոր դուրս եկած պտղատու ծառերը մի գիշերվայ մէջ ենթարկվեցին ցրտահարութեան եւ կէսից աւելի չափով վնասվեցին։

չեմ եղած։

Պ. Դէչանել իր խօսքերը աւարտած՝ Վէրա Ժելօ ոտքի կը ցցուի յանկարծ ու, բազուկները դէպի Դէչանէլը տարածելով, հեծեծագին կաղաղակէ։

—Ներեցէք, պարոն, ներեցէք ինձի։

Այս պահուս յուզումը սրահին մէջ աննկարագրելի է. նայուածքները անձկագին Դէչանէլի կը դառնան, բայց պ. Դէչանէլ բոլորովին անզգայ կը մնայ, գթութեան ու ներողութեան բառ մը չի գտներ դժբաղդ աղջկան ուղղելու համար։ Նախագահը պ. Դէչանէլի դառնալով՝

Ն.—Օր. Վէրա Ժելօի հետ դէմ առ դէմ բերին ձեզ։

Դ.—Այո՛, ծունկի վրա յայտարարեց թէ սխալած էր. թէ նախատինքին հեղինակը՝ ձայնին մէջ տարբեր չեչտ մը ունէր, թէ անոր աչքերուն գոյնը իմինէս տարբեր էր, թէ անոր մազերէն մէկը կարճ էր, թէ ան աւելի հաբուստ էր, թէ ան աւելի վայելուչ կերպով հագուած էր։ Թոյլ տուէք ինձի վերջին բառ մըն ալ աւելցնել. Վէրա Ժելօյի այս յայտարարութիւնը բացարձակապէս կը գոհացնէ զիս։

Նախագահը (Վէրային).—Լսեցիք պ. Դէչանէլը. բսելիք ունի՞ք։

Վէրա Ժելօ կը սկսի լալ ու նորէն ոտքի կենալով ու ձեռուըները չարժելով։

—Սխալեցայ, սխալեցայ, պարոն, ներեցէք, ներեցէք ինձի։

Քանի մը վայրկեանի ընդհատումէ ետք նիստը նորէն կը չարունակուի. կարգ մը վկաներ իրարու կը յաջորդեն իրենց տեսածը պատմելու համար։ Ոչ մէկուն վկայութիւնը մեզի նորութիւն մը կը բերէ։ Տարբեր խօսքերով մի եւ նոյն բանն է, որ կը կրկնեն ամենքը։

Օր. Վէրան ճանչցողները կուգան մեծ գովեստով խօսիլ իր վրա։ Երեք բժիշկներ՝ պ.պ. Սօկէ, Գառնիէ ու Վալօն մէկ մէկ ճառ կը կարդան մեզի, որուն ձանձրոյթը ամէն մարդ սրահէն դուրս կը փախցնէ։

Վերջին վկան է պ. Զէլէնին, զոհին եղբայրը, որ քրոջը սնարին ներկայ գտնուելու համար Ռուսաստանէն եկած էր յատկապէս։ Լսեցի թէ ինքը Կովկաս ու նոյն իսկ Թիֆլիս կը բնակի, ուր չը գիտեմ ո՞ր բանկին մէջ պաչտօնեայ է։ Իր երեւումը սրահին մէջ ուժգին հետաքրքրութիւն մը կարթընցնէ։ Բարձրահասակ, սլաւներու յատուկ դիմագծութեամբ երիտասարդ մըն է։ Ֆրանսերէն բառ մը խօսել չը գիտեր ու իր յայտարարութիւնները հասկանալի ընելու համար թարգման մը կը կանչեն։

Զէլէնին.—Քոյրս Վէրա Ժելօյի հետ լաւագոյն յարաբերութիւնները կը մշակէր, զայն չատ կը սիրէր։ Ինծի պաչտօն յանձնեց խնդրել դատաւորներէն անյիշաչար ըլլալ իր բարեկամուհիին համար։ Այս է քրոջս վերջին կամքը։ Ազատ արձակուելուն պէս զինքը Ռուսաստան պիտի տանեմ։

Ն.—Հաւանութիւնը տուած է ինք։

Զ.—Այո՛, համաձայն է ինձի հետ։

Վկաներու ունկնդրութիւնը կաւարտի ու 5 վայրկեանի ընդհատում մը նորէն տեղի կուննենայ։ Խօսքը ընդհանուր դատախազինն է։ Գայլերուն ամենքն ալ գառնուկ կտրած են այսօր։ Ընկերութեան իրաւունքներուն անողոք պաչտպանը, փոխանակ արդարութեան չանթերը հրաւիրելու ամբաստանեալին վրա, գրեթէ կը խնդրէ դատաւորներէն, որ զայն ազատ արձակեն։

Վէրայի փութաջան երիտասարդութիւնը ցոյց կուտայ, անոր պարկեչտ ու կանօնաւոր կեանքին գովեստը կընէ։ Ու մէկէ աւելի անգամ կը կրկնէ. «իր վրա մեր ունեցած տեղեկութիւնները, ամեն կերպով, պատուական են, պատուական»։ բայց որովհետեւ ընդհանուր դատախազի մը համար քրէական մեղքի պէս բան մըն է ամբաստանեալին ազատութիւնը պահանջել արձակ, համարձակ, կը սկսի օր. Վէրայի արարքին ընկերութեան ներկայացուցած վտանգները մատնանիշ ընել։

«Խորհեցէք անգամ մը, պ.պ. դատաւորներ, ինչ պիտի ըլլար ընկերութեան վիճակը, եթէ ամեն մարդ արդարութիւնը իր ձեռքով հատուցանելու ելլէր»։

Ու որպէս զի դատաւորներէն արձակումի վճիռը ձեռք բերէ, կը խնդրէ, որ ներողամըտութիւնը աչքի առջեւ ունենան։ Որովհետեւ կաւելցնէ, երբ կանխամտածութիւնը հաստատուած է, երկու կարելի լուծում միայն կայ. անպարտ արձակում կամ գլխատում։ Այս վերջին բառը լախտի հարուածի մը պէս կիջնէ դատաւորներուն եւ ունկնդիրներուն գլխուն։

Վէրա Ժելօյի պաչտպանը՝ պ. Սալմօն՝ հրաչալի տեսմար մը՝ գլխու, ձեռքի, նոյն իսկ իրանի չարժումներով նախ պ. Դէչանէլի գովեստը կընէ ու յետոյ իր յաճախորդին՝ որուն համար գթութիւն կը հայցէ երդուեալներէն։

«Արդէն, կըսէ, օր. Վէրա Ժելօ իր սխալին համար անգթօրէն պատժուած է մահուամբը իր միակ բարեկամուհիին՝ որ իր ընտանիքը, իր բարեկամութիւնը ու իր հայրենիքն իսկ էր»։ Ի՞նչու չէ։

Երդուեալ դատաւորները խորհրդակցութեան սենեակը կառանձնանան, երբ օր. Վէրա Ջըլային տագնապէ մը պրկուած՝ արցունքներու եւ հեծկլտանքներու մէջ կը պայթի։

Դատավարութեան ընթացքէն յայտնի է, թէ կօլէժ դը Ֆրանսի դրամին հերոսուհին ազատ պիտի արձակուի, բայց նորէն մարդ կը սկսի սարսռալ խորհելով, որ մի գուցէ դատաւորները հաստատական պատասխան մը բերեն։

Դահլիճը կայեկոծի, մեկնութիւններ ու հաւանականութեանց վրա վիճաբանութեան աղմուկը՝ այս դժնդակ տեղին ժողովրդային դումարումի սրահի մը կերպարանքը կուտայ։ Ցիսուս՝ իր խաչին վրայէ վերջին անգամ նայուածք մը կը նետէ այս ամբոխին վրա, որուն բաած էր առենօք՝ «Դատողները պիտի դատուին»։

Հանդիսականներու յուզումը կաւելանայ, երբ դատաւորները իրենց խորհրդակցութեան սենեակը կը կանչեն նախագահը՝ պ. Պօնէ։

«Գէչ նչան, գէչ նչան» կը մրմռան քովիններս. ու այս գերագանց ողբերգականութեան վայրկեանին կին մը իր մօտ եղող պարոնին կը հարցնէ, թէ պ. Դէչանէլի տղան՝ հռչակաւոր պ. Պօլը դատավարութեան ներկայ գտնուա՞ծ է։ Ամեն մարդ իր մտահոգութիւնն ունի, այս բարեծաղիկ բուրժուազն ալ խորհրդարանի նախագահը տեսնելու տենչանքէն կը ճենճերի։ Վերջապէս զանգակի երեք խնդղուկ ու ճըզդած հարուած դատաւորներու գալուստը կը ծանուցանեն։ Ամենքը՝ անոնց դէմքերը կը հարցաքննեն իրենց արձակելիք վճիռը կարդալու համար։ Համրերու բազմութիւն մը հանդիսականներէն աւելի լուռ չէ։ Երդուեալ դատաւորներու նախագահը ձեռքը թուղթ մը բռնած ոտքի կը կենայ. Վէրան ներս կը մըտցնեն. ու կը կարդայ. «մեր հոգիին ու խղճին խորէն կը յայտարարենք թէ օր. Վէրա Ժելօն յանցաւոր չէ»...

Բրավօներու ընկերացած սարսափելի ծափահարութեան մրրիկ մըն է, որ կը պայթի ու կը պտուտքի դահլիճին մէջ։ Նախագահը հանդիսաւոր՝

—Վէրա Ժէլօ, ազատ էք։

Տիգրան

Հացաբոյսերը այս տարի առատ հունձ են խոստանում, եթէ ազատ մնան բնութեան պատահարներից։ Եղանակը ապրիլի սկզբներում անձրեւային էր»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Indépendance Belge» լրագրի Լոնդոնի թղթակիցը անհիմն է անուանում այն լուրերը, որոնք տարածված են մինիստրական առաջիկայ ճգնաժամի մասին։ Անկասկած, այն տարաձայնութիւնները,—ասում է նա,—որոնք միշտ գոյութիւն ունէին մինիստրութեան մէջ, չափազանց սուր կերպարանք են ստացել վերջին ժամանակ եւ այն՝ ոչ միայն բիւջէյի, այլ եւ հարաւ-աֆրիկական քաղաքականութեան ու զօրքի վերակազմութեան վերաբերեալ հարցերում։ Այն յոռետես յայտարարութիւնները, որ արեց գանձարանի կանցլէրը իր բիւջէյի նախագիծը ներկայացնելուց յետոյ, մինիստրութեան մէջ տիրող տարաձայնութիւնների հետեւանք էին։ Բայց եւ այնպէս մինիստրական ճգնաժամ սպասել չէ կարելի թէկուզ հէնց միայն նրա համար, որ ոչ ոք չէ ցանկանում այդ բանը։ Ազատամիտները ոչ մի դէպքում չեն կամենում իրանց ձեռքն առնել իշխանութիւնը ներկայ հանգամանքներում, այսինքն մինչեւ հարաւ-աֆրիկական պատերազմի վերջանալը, իսկ պահպանողականները իրանց կողմից մեծ դժուարութիւնների մէջ կընկնէին, եթէ ստիպված լինէին յաջորդ գտնել լորդ Սօլսբիւրիին, որովհետեւ ոչ ոք նրա հաւանական յաջորդներից չէ կամենում իր վրա առնել ներկայ դրութեան պատասխանատւութիւնը։ Որովհետեւ գանձարանի կանցլէրը որոշել է ոչ մի դէպքում չը հրաժարվել ածուխի մաքսից, ուստի եւ համայնքների ժողովը ստիպված է ընդունել այդ մաքսը, որպէս զի խուսափի մինիստրական ճգնաժամից»։

—«Berl. Tageblatt»-ին հաղորդում են Բոննից ապրիլի 12-ին տեղի ունեցած երկրորդ կոմմէրշի մասին, որին ներկայ էին գերմանական կայսր Վիլհէլմ II եւ թագաժառանգը։ «Կայսրը եւ թագաժառանգը վերադարձան զբօսանքից քաղաք երեկոյեան ժամի 5-ին։ Բոլոր տեղերը, որոնց մօտով անցնում էր կայսրը, գեղեցիկ զարդարված էին. ամեն տեղ ոգեւորված աղաղակներով ողջունում էին կայսրին եւ թագաժառանգին։ Վերադառնալով քաղաք՝ կայսրը եւ թագաժառանգը այցելեցին այն նոր պալատը, որ շինված է թագաժառանգի համար։ Երեկոյեան ժամի $8^1/_2$-ին կայսրը քաղաքացիական, իսկ թագաժառանգը զինուորական հագուստով մտան Բէթհօվէնի դահլիճը, որ լիքն էր ուսանողներով եւ հասարակութեամբ։ Դահլիճը զարդարված էր այնպէս, ինչպէս եւ երեկվայ կոմմէրշի ժամանակ։ Վերնայարկի հանդիսատեղերում երեւում էին բազմաթիւ կանայք։ Կայսրը բռնեց սեղանի պատուաւոր տեղը, նրա աջ կողմում նստեց թագաժառանգը, իսկ ձախ կողմում Ալվէնսլէբէն, մի ուսանող—իրաւաբան։ Ոգեւորված աղաղակների մէջ կայսրը դրեց գլխին ուսանողական գլխարկը եւ իր վրա առաւ կոմմէրշի նախագահի պաշտօնը։ Գեներալ Լօէ դիմեց կայսրին ողջոյնի խօսքերով, որոնց կայսրը պատասխանեց հետեւեալ ճառով. «Իմ երիտասարդ ընկերներ, իմ սիրտս լի է խորին շնորհակալութեամբ դէպի ձեզ ձեր բարեկամական եւ ջերմ ողջոյնի համար, որ ասաց ինձ ձեր անունից պերճախօս գեներալը, այս հինօրեայ ծառայողը, որ այնքան լաւ է յիշում մեր անցեալը, մեր մեծ օրերը, պատերազմի մեծ ժամանակը, երբ ձեր հայրերը եւ շատերը նրանցից, որոնք գտնվում են այստեղ մեր մէջ, մաքառում ու կռւում էին հայրենիքի բարիքի համար։ Այժմ ես յոյս ունեմ եւ սպասում եմ, որ երիտասարդ սերունդն եւս, որ այժմ շրջապատում է ինձ, կաշխատի յօգուտ մեր հայրենիքի, որպէս զի կազմվի ուժեղ, միացած պետութիւն այն մտքով, ինչ մտքով որ ես երէկ ասացի։ Եթէ որ եւ է մէկը փորձ կը փորձէ դիպչելու մեզ, ես կը դիմեմ ձեզ, եւ յոյս ունեմ, որ դուք ինձ մենակ չէք թողնի (բրավօ)։ Ի սրտէ ցանկանում եմ ձեզ, որ դուք բոլորդ, որ այսօր հաւաքված էք այստեղ, ձեր կեանքի վերջալոյսի ժամանակ կարողանաք ասել, որ ձեր անցեալ կեանքն եւս նոյնքան գեղեցիկ է եղել, որքան գեներալ Լօէի, իմ պապի այս քաջ, ազնիւ ծառայի կեանքը, եւ որ ձեր մասին եւս, երբ դուք կը փակէք ձեր աչքերը, կարողանային ասել՝ «սա հաւատարիմ ծառայ էր իր հայրենիքին»։ Կայսրի ճառից յետոյ թնդացին ոգեւորված աղաղակներ, որոնցից պատերը դողում էին։ Մի ուսանողի ողջոյնի խօսքերին, ուղղված թագաժառանգին, վերջինը պատասխանեց. «Ես ի բոլոր սրտէ շնորհակալ եմ իմ հօրից, որ ինձ մտցրեց ձեր շրջանը, եւ յոյս ունեմ, որ դուք բարեկամաբար կընդունէք ինձ, իբրեւ ձեր ընկերներից մէկին։ Իմ կողմից ես խոստանում եմ միշտ պաշտպանել ընկերութեան շահերը եւ լինել ձեր հաւատարիմ բարեկամը։ Խմում եմ Բոննի ուսանողութեան կենացը»։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ Ա Ն Ր Ա Ն Կ Ա Ր

—

Ես պատմեցի Էջմիածնում ստացած իմ առաջին տպաւորութիւնները։

Վանքից շտապեցի կայարան հանգստանալու։ Ես յոգնած էի ճանապարհից եւ իմ այդ օրվայ զբօսանքներից։

Սակայն ինձ վիճակված չէր հանգստութիւն ունենալ։ Հազիւ վերադարձել էի կայարան՝ ինձ մօտ եկաւ երիտասարդների մի խումբ, որ փոխեց իմ ծրագիրը։ Երիտասարդները տեղեկացել էին իմ մասին եւ եկել էին ինձ հետ ծանօթանալու։

—Խնդրում ենք այս երեկոն միասին մեզ հետ անցկացնէք, ասացին նրանք։

—Աւելի լաւ է՝ բոլորովին տեղափոխվեցէք կայարանից մի մասնաւոր բնակարան. ես խնդրում եմ ինձ մօտ, առաջարկեց նրանցից մէկը։

Տեղափոխվելու առաջարկը մերժեցի, իսկ միասին երեկոն անցկացնելը ընդունեցի։ Չը նայելով սաստիկ յոգնած լինելուս՝ համաձայնվեցի երիտասարդների շրջանում լինելու։ Դա թէ պահանջ էր ինձ համար եւ թէ իմ ճանապարհորդութեան նպատակներին ծառայող առիթներից մէկը։

Պայմանաւորվեցինք մի ժամից յետոյ ժողովվել։ Ես օգտվեցի այդ ժամից եւ մի փոքր հանգստացայ։

Երեկոն անցաւ աշխոյժ խօսակցութեան մէջ եւ ես աննկատելի կերպով նստեցի մինչեւ գիշերվայ ժամի մէկը։ Նրանք պատմեցին Վաղարշապատի եւ Էջմիածնի մասին, ես պատմեցի Թիֆլիսի եւ իմ ճանապարհորդութեան մասին։

Երիտասարդներից մէկը շատ մանրամասն ծանօթ էր վանքական գործերին եւ պատմում էր մի շարք դէպքեր, որոնք անեկդոտների բնաւորութիւն էին կրում։

—Մի անգամ՝ ամբողջ շաբաթներ վանականների խօսակցութեան նիւթը իւղի եւ պանրի գողանալն էր։

—Մի ուրիշ անգամ, նոյնպէս երկար ժամանակ, խօսում էին գինու շիրայի գողանալու մասին։

—Ո՞վ է գողանում, հարցրի ես։

—Վանականներից որ եւ է մէկը։

—Միթէ այժմ էլ պատահում են այդպէս բաներ, միամտաբար նկատեցի ես։

Ինչպէս երեւում է, դարերը ոչ մի փոփոխութիւն չեն մտցնում այս տեղերում։

—Հաս ու չը հասի հարցերը, շարունակեց երիտասարդը, միշտ մի առանձին յարգանք են վայելել Էջմիածնում։ Այդ հարցերը վճռվում են նայած այն բանին՝ թէ ո՞ր կողմն ունի աւելի... աւելի... աւելի, ինչպէս ասեմ, համոզիչ ապացոյցներ։

—Այստեղ բաւական է տոհմագրութեան, ճիւղագրութեան աղիւսակ, վրա բերեցի ես։

—Դրանով հարցը կարող է եւ չը վճռվել։ Կան աւելի համոզիչ ապացոյցներ եւ ուժեղ վկայութիւններ, որոնց մասին վանականները սաստիկ հետամուտ են եւ, կարելի է ասել, օրինակելի խ ս տ ա պ ա հ ա ն ջ։

—

—Այս ձմեռ խօսակցութեան առարկայ էր մեզանում, ասացին նրանք, ի միջի այլոց, մի հարց թէ ո՞ւր պէտք է ապրէ վանականի ազգականը, թէ արդեօք նա կարո՞ղ է ապրել վանքում միաբանի հետ նրա սենեակում։

—Առիթ կա՞ր արդեօք, հարցրի ես, թէ դիսերտացիայի թեմա էր։

—Կար առիթ։ Ճեմարանի տեսչի մօտ հիւր էին եկել նրա ծնողները եւ իջել էին ոչ գիւղում, այլ վանքում իր մօտ։

—Ինչո՞վ վերջացաւ բանը։

—Եօլա տարան։

—

Երիտասարդները պատմեցին այն կրօնական-բարոյական-պատմական ուղղութեան մասին, որ ուզում են մշակել նորեկ աստուածաբանները։

Սկսվեցին կատակներ այդ ուղղութեան ներկայ հերոսների, անաչողակների եւ փարիսեցիների կեանքից։

—Մեր հին եկեղեցիներում, սկսեց մի երիտասարդ, ինչպէս յայտնի է, յաճախ պատահում են չղջիկներ։

—Ի՞նչ, հարցրին միւսները։

—Չղջիկ, գիշերամուկ։

—Հա, հա, գիտենք։

—Ահա ես այդ չղջիկների մասին խօսք բաց արի մի տիրացուամիտ նախկին սանի հետ եւ լուրջ դէմքով ասացի նրան, թէ չղջիկները իրանց ներկայութեամբ յիշեցնում են մի ինչ որ հին, աւանդական, ազգային, սրբազան ժամանակներ, մինչդեռ նրանք անյայտացել են մի քանի տեղերից եւ բոլորովին չը կան նոր եկեղեցիներում եւ թէ պէտք է եկեղեցիների տանիքները այնպէս յարմարեցնել, որ չղջիկները կարողանային ապրել, զարգանալ եւ բազմանալ։ Տիրացուն լսեց, մտածմունքի մէջ ընկաւ եւ ինձ լուրջ պատասխանեց՝ «այդ բանի մասին պէտք է խորհել»։

Երիտասարդները ծիծաղեցին։

—Այժմ նոյն տիրացուն զբաղված է մի բընորոշ հարցով։ Նա ուզում է ապացուցանել, որ հոգեւոր իշխանութիւնը կարող է ծխականին զրկել իր ընտրողական իրաւունքներից։

—Ինչպէ՞ս է ապացուցանում, հարցրեցինք մենք։

—Նա հաւատացնում է, որ կպացուցի փառաւորապէս։ Ծխականը իր հոգեւոր իշխանութեան առաջ ստորադրեալ է, ուստի եւ կախված է նրա կամքից ու կարգադրութիւնից։

—

—Խնդրեմ ասացէք, դիմեց ինձ երիտասարդներից մէկը, ինչպէ՞ս են առաջ գնում Թիֆլիսի ազգային գործերը։

—Հրաշալի կերպով, պատասխանեցի ես։

Ի՞նչպէս ես չը պաշտպանէի մեր Թիֆլիսի պատիւը օտարաքաղաքացիների, «ուրիշ-օլքցիների» առաջ։ Պակասութիւնները ես համարում էի բ ա ց ա ռ ո ւ թ ի ւ ն ն ե ր։

Սակայն ստիպված էի խոստովանել, որ բացառութիւնները չափազանց շատ են։

—Պատմեցէք մեզ, ինչ ազդեցութիւն ունեցաւ տէրտէրների մասնակցութիւնը Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան մէջ։

Այս հարցով դիմեցին ինձ երիտասարդները։

—Ես չեմ համակրում տէրտէրների մասնակցութեանը եւ նրանց ընտրվելու եղանակին, բայց պէտք է խոստովանեմ...

—Ի՞նչ էք ուզում խոստովանել։

—Որ մի որոշ հանգամանքում նրանց ազդեցութիւնը լաւ եղաւ, պատասխանեցի ես։

—Ի՞նչ գործում, օրինակ։

—Օրինակ, անցեալ տարի ուսուցիչ տէրտէրների մէջ կային այնպիսիները, որոնք մեծ թւով դասեր էին բաց թողնում, կամ ուշանում էին դասերին, իսկ այս տարի այդպիսիների թիւը պակասել է։

—Ուրի՞շ։

—Անցեալ տարի դպրոցի մէջ պատահում էին դէպքեր, որ ուսուցիչը դասի ժամանակ տպագրական սրբագրութեամբ էր պարապում, իսկ այս տարի այդպիսի դէպքեր չը կան։

Փաստերը ջախջախիչ էին։ Երիտասարդները լրացուցիչ մեկնութիւններ խնդրեցին։ Ես հաղորդեցի, որքան գիտէի։

—Միթէ, սակայն, հարցրին նրանք, եթէ տէրտէր հոգաբարձուները չը լինէին, չէր կարելի այդ զանցառութիւնները վերացնել։

—Ի հարկէ ոչ, պատասխանեցի ես։ Իսկ այժմ աջողվեց, որովհետեւ անկարելի է, որ տէրտէրը միաժամանակ եւ ուսուցիչ լինի եւ հոգաբարձու։

—Ովքե՞ր են հոգաբարձուները։

Ես թւեցի թէ աշխարհական եւ թէ տէրտէր հոգաբարձուներին եւ իւրաքանչիւրի արժանիքը յատկապէս ստորագծեցի։

—

—Ինչո՞ւ ձեր Ներսիսեան դպրոցի տէրտէր հոգաբարձուները չեն վերադարձնում իրանց պարտքը, հարցրին երիտասարդները։

—Ի՞նչ փող, ի՞նչ էք ասում։

—Այն, որ նրանք վերցրել են վանքի անձեռնմխելի «վախմի» պահեստադրամից։

—Դուք ո՞րտեղից գիտէք, հարցրի ես զարմացած։

—Գիտենք։ Գիտենք եւ այն, որ մէկը վերցրել է 450 ր., միւսը 200 ր., իսկ մի ուրիշ ոչ-հոգաբարձու տէրտէր 400 րուբլի։

—Որքան ինձ յայտնի է, պատասխանեցի ես, փողերը շուտով պէտք է վերադարձվեն։ Պէտք է ապահով լինել։ Քահանաները հաստատ խօսք են տւել պարտքերը հատուցանել լիովին առաջիկայ Զատկի կողոպուտից։

—Ի՞նչ, զարմացած հարցրին նրանք։

—Ներեցէք, սխալվեցի, տնօրհնէքի հասոյթներից։

Երիտասարդները ներեցին իմ ակամայ սխալը։

—Հաւատո՞ւմ էք, որ շուտով կը տան։

—Ես վստահ եմ, որովհետեւ շատ ս ր բ ա փ ե լ ի խոստում են տւել։

—

—Իսկ չը գիտէք արդեօք թէ ինչու ձեր կոնսիստորիան հանգուցեալ տիկին Նազարբէգեանի թողած գումարի տոկոսը մինչեւ այժմ լիովին չէր տալիս ծխական քահանաներին։

—Առաջին անգամն եմ լսում, պատասխանեցի ես։

—Տոկոսը 16 րուբլի է, իսկ քահանաները պակաս էին ստանում։

—Անկարելի բան է, պնդեցի ես։

—Ստուգեցէք, երբ կը վերադառնաք։ Ով գիտէ՝ գուցէ այսուհետեւ այդ թուաբանական սխալը ուղղվի, որովհետեւ թուաբանական դասեր են տրվում այժմ կոնսիստորիային...

—

—Արդեօք ի՞նչ տպաւորութիւն թողեց տէր-Կոստոի պարգեւատրութիւնը, հարցրին երիտասարդները։

—Ո՞ր Տէր Կոստոի, հարցրի ես։

—Այն, որ հռչակվեց Չրօրհնէքի կամուրջի խորտակման ժամանակ

—Միթէ։ Նա պարգեւ է ստանում։ Այդ ես չը գիտէի։

—Երեւի խօսք է տւել, որ միւս անգամ այլ եւս չը կրկնի Չրօրհնէքի փորձանքը, կատակով ասացին նրանք։

—Այդ ես չը գիտեմ, պատասխանեցի ես։ Բայց կարող եմ ասել, որ երեւի հիմնաւոր պատճառներ կան, որովհետեւ մեր թեմական իշխանութիւնը ամեն բան տասն անգամ չափում է եւ մի անգամ կտրում, տասն անգամ հաշւում է եւ մի անգամ որոշում։

—

—Ինչո՞վ վերջացաւ, հարցրին երիտասարդները, ձեր Թիֆլիսի Կուկիայի Նորաշէն ս. Աստուածածնի քահանայի գործը, որ ընդհարում էր ունեցել երէցփոխի ու կոնսիստորիայի հետ։

Ես պատմեցի մի քանի հաստ ու կտոր բաներ, որ գիտէի։

—Այդ գործը, ամփոփեցի ես, ինձ էլ շատ յայտնի չէ, որովհետեւ հոգեւոր իշխանութիւնը մթութեան մէջ էր պահում նրան։ Ուղարկել էին այդ գործի քննութեան համար իբր քննիչ Մատթէոս վարդապետին, որ սակայն քննութիւն չարաւ եւ վերադարձաւ։

—Իսկ մենք որոշ կարծիք ունենք, ասաց երիտասարդներից մէկը։

—Ինչպէ՞ս, հարցրի ես։

—Մենք փորձված ենք էջմիածնական գործերում եւ գիտենք, որ կողմն է յաղթութիւնը, թէեւ երբէք չենք տեսել ձեր քահանային եւ երէցփոխին եւ չենք խօսել կոնսիստորիականների հետ։

—Ո՞ր կողմն է, հետաքրքրվեցի ես։

—Շատ պարզ է։ Երբ որ տեղական հոգեւոր իշխանութիւնը արգելում է քննութիւն անելու, ուրեմն ինքը լաւ գիտէ, որ քննութիւնը իր համար նպաստաւոր չէ լինելու։ Ի՞նչ մարդ է ձեր քահանան՝ չը գիտենք, բայց որ այս գործում նրա հակառակորդները յաղթվեցին—այդ անկասկած է։

Էջմիածնի գործերին ծանօթ պարոնը հանեց ծոցի տետրակը եւ այնտեղից կարդաց այդ գործի մասին մի քանի մանրամասնութիւններ, որ քաղել էր պաշտօնական գրութիւններից։

—Միթէ ճիշդ է, ասաց նա, որ երէցփոխը ցոյց է տուել խանութներից մուտք 538 րուբլի, մինչդեռ Թուշուրեանից ստացված է 600 ր. եւ Ահարոնեանից 300 րուբլի։ Միթէ արդարեւ չէ մուծված կիսայրեալ մոմերի մուտքը եւ զանազան անձերից ստացված 150 րուբլի եւ այրի Ղազարեանից ստացված սենեակի վարձ 54 րուբլի։ Միթէ ճիշդ է, որ տիրացու Տէր-Ենօքեանը ստացել է 24 րուբլի ռոճիկ՝ չը ծառայած ամիսների համար...

—Արժէ՞ արդեօք շարունակել, միջամտեցին միւս երիտասարդները, մենք ուրիշ խօսելիք շատ ունենք այսօր։ Այդ տեսակ գործեր շատ կան։ Ձեզ օրինակ Ախալցխայի գործերը...

—

Երիտասարդները պատմեցին ճեմարանի մէջ գործող խմբի սխրագործութիւններից բնորոշ դէպքեր։ Ես այդ բոլորը կամաւ բաց եմ թողնում եւ առաջ կը բերեմ միայն մէկը, որ վերաբերում է անցած-գնացած օրերին եւ ինքն ըստ ինքեան մի անմեղ բան է։

Մի ժամանակ ճեմարանի ռ ե կ տ օ ր ն էր հանգուցեալ Սարգիս եպիսկոպոսը։

Ռեկտորները, ինչպէս յայտնի է, լինում են համալսարաններում եւ բարձրագոյն կրթարաններում։

Ռեկտոր էր եւ Սարգիս եպիսկոպոսը հայկական ակադեմիայում։

Նա ռեկտոր էր ոչ թէ իր ուսումնական պատրաստութեան, ոչ թէ իր դպրոցավարական հմտութեան, ոչ թէ իր առանձին սիրոյ պատճառով դէպի կրթական գործը... Ոչ։ Հազար անգամ ոչ։ Այլ հէնց այն պատճառով, որ ինչո՞ւ նա չէ կարող ռեկտոր լինել, ինչո՞վ է նա պ ա կ ա ս ուրիշներից։ Եպիսկոպոս մարդ էր. համաք հօ չէ։ Միթէ այդ աստիճանը բաւական չէր մի ռեկտորի պաշտօնավարութեան համար։

Աբարանը ցնծում էր, տեսնելով բարձրագոյն կրթական գործի գլխին իր հարազատին։

Նրա ռեկտորութիւնը այն լաւութիւնը ունէր սակայն, որ... ռեկտորը սկզբում չէր խանգարում ուրիշներին։

Ձեւի համար ռեկտորը մէկ-մէկ երեւում էր ճեմարանում եւ ներկայ էր լինում դասերին։

Մի անգամ էլ նա ներկայ է լինում գ ր ա կ ա ն ո ւ թ ե ա ն դասին։

Աշակերտները պատմում են Շէքսպիրի մասին, քննում են նրա հեղինակութիւնները։

—Շէքսպիրը մեծ հոգեբան է, ասում է մէկը եւ բերում է ապացոյցներ։

—Շէքսպիրը հանճար է եւ մինչեւ այժմ մնում է չը գերազանցված ոչ ոքից, եզրափակում է միւսը։

Օրինակներ եւ ապացոյցներ առաջ են բերվում մէկը միւսի ետեւից։

Ռեկտորը լսում է եւ հրճվում է։

—Ես էլ լսել եմ Շէքսպիրի մասին—ասում է ռեկտորը դիմելով ուսուցչին—այդ մարդը գովարանված է. բայց խնդրեմ ասացէք ինձ, պարոն ուսուցիչ, այդ Շէքսպիրը արդեօք զուտ ռուս է՞ր թէ ռուսացած գերմանացի։

Զարմացած ուսուցիչը չէր սպասում այդ տեսակ մի անակնկալ հարցի ռեկտորի կողմից աշակերտների ներկայութեամբ։

—Բուն անգլիացի, շտապով վրա է բերում ուսուցիչը եւ այդպիսով վերջ տալիս անպատեհ հարցաքննութեանը։

Ռեկտորը մինչեւ անգամ չէ նկատում իր տգիտութեան շնորհիւ առաջ եկած յուզմունքը։

—Լաւ են պատասխանում աշակերտները, նկատում է նա։ Ես գոհ եմ։ Ապրիք, ապրիք, զաւակներս։

Ինքնաբաւական սրտով ռեկտորը թողնում է դասարանը եւ առանձնանում դէպի իր պաշտօնական պատուհանը դիտելու պատուհանը եւ խաղողի գեղեցիկ ողկոյզները...

—

Թողինք վերջապէս խօսակցութիւնները եւ զբաղվեցինք կենացներով։

Երիտասարդները ինձ ճանապարհ գցեցին մինչեւ կայարան, որտեղ նախօրօք հոգացողութեամբ ինձ համար պատրաստել էին գիշերելու համար մի քանի յարմարութիւններ։

—

Հետեւեալ օրը ես նորից գնացի վանք լըրացնելու իմ դիտողութիւնները եւ ծանօթանալու մի քանի ինձ համար հետաքրքրական գործերի հետ։

Էջմիածինը թողի շատ խառնիխուռն տպաւորութիւնների տակ։

Վրձին

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

20 ապրիլի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Ապրիլի 20-ին Պետերբուրգ վերադարձաւ Մեծ Իշխան Կոնստանտին Կոնստանտինովիչ:—Ապրիլի 20-ին արտասահմանից Պետերբուրգ վերադարձաւ Մեծ Իշխան Կիրիլ Վլադիմիրովիչ:

ԼՈՆԴՈՆ. Պեկինից «Times»-ին ամփոփ կերպով հաղորդում են գերմանական, անգլիական, ֆրանսիական եւ ճապոնական դեսպաններից բաղկացած յանձնաժողովի զեկուցումը վարձատրութեան հարցի վերաբերմամբ: Այդ զեկուցումը այսօր կը յանձնուի միւս դեսպաններին: Նրա մէջ ասված է հետեւեալը. «Վերին աստիճանի անհաւանական է, որ Չինաստանը կարողանայ իր սեփական միջոցներից պատրաստել նրանից իբր վարձատրութիւն պահանջվող 65,000,000 ֆունտ ստերլինգը, ուստի այդ գումարը կարող է հաւաքվել չորս հետեւեալ միջոցներով. Նախ, չինական փոխառութիւն առանց դաշնակից պետութիւնների երաշխաւորութեան, որ հաւանելի է Չինաստանի քաղաքական. Երկրորդ, փոխառութիւն բոլոր տէրութիւնների երաշխաւորութեամբ. երրորդ, չինական օբլիգացիաներ իւրաքանչիւր պետութեան համար այն գումարի չափով, որքան նա վարձատրութիւն է ստանալու, եւ որոշ ժամանակամիջոցում հանգցնելու պարտաւորութեամբ, եւ որովհետեւ այդ օբլիգացիաները տոկոսաբեր են լինելու, նրանք կը կարողանային նաեւ իբր երաշխաւորութիւն ծառայել ներքին փոխառութեան համար, եւ չորրորդ, վարձատրութեան բաժանումը տարեկան վճարումների, բայց այդ այն անյարմարութիւնը կունենար, որ կերկարացնէր վճարման ժամանակը անցանկալի ժամանակով: Ցիշեալ յանձնաժողովը որոշել է կառավարութիւնների վճռին թողնել այդ չորս միջոցներից մէկի ընտրութիւնը. իսկ ինքը յանձնաժողովը միաձայն առաջարկում է, որ վարձատրութեան վճարման համար օգուտ քաղվի եկամուտի հետեւեալ չորս աղբիւրներից. 1) ծովային մաքսեր, որոնք արդէն գտնվում են օտարազգի վարչութեան տակ. 2) «Մրաս» կոչվող մաքսահարկի աւելացումը գնի 5%-ով. եթէ մի կողմ թողնվի ափիոնը, այդ աւելացումը կը տայ $2^1/_2$—$3^1/_2$ միլիոն տայէլ եկամուտ. 3) ներքին մաքսերի ստորադրումը ծովային մաքսատների իրաւասութեանը. դրանից կարող է ստացվել 3—10 միլիոն դոլար, եւ 4) մաքսառութիւն այնպիսի ապրանքներից, որոնք մինչեւ այժմ ազատ էին մաքսից, ինչպէս օրինակ, ալիւր, իւղեղէններ, պանիր, ներմուծվող հագուստ եւ ալկոհոլ: Այդ չորս աղբիւրներից, յանձնաժողովի կարծիքով, կարելի է ժողովել տարեկան ամենաքիչը $5^1/_2$ միլիոն տայէլ եւ ամենաշատը՝ 15 միլիոն: Բացի այդ, յանձնաժողովը,—այս դէպքում ոչ միաձայն որոշմամբ,—վեց առաջարկութիւն էլ է արել, որոնք վերաբերվում են եկամուտների աւելացման եւ խնայողութիւններ անելու միջոցներին»: Դեսպանները, բոլորը բացի անգլիական, ամերիկական եւ ճապոնական դեսպաններից, այն կարծիքին են, որ ծովային մաքսը պէտք է անմիջապէս աւելացնել 10%-ով: Դեսպանները յանձնեցին իրանց կառավարութիւններին ի հաստատութիւն յանձնաժողովի զեկուցումը, որ հիմնված է ձեռք բերած տեղեկութիւնների ոչ լիովին ճիշդ ժեկնութեան վրայ:

ՓԱՐԻԶ. Մինիստրների խորհուրդը, [illegible] պաշտօնում Դելկասէ զեկուցեց արդեն իր Պետերբուրգ կատարած ճանապարհորդութեան մասին: Մինիստրը հաստատեց, որ ռուսաց եւ ֆրանսիական կառավարութիւնների մէջ կատարեալ համերաշխութիւն է տիրում բոլոր այն հարցերի վերաբերմամբ, որոնք երկուսի համար էլ հետաքրքրական են:

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ. Կ. Պոլսում տեղի ունեցած ժանտախտային հիւանդացման դէպքի պատճառով [illegible] կարանտին է նշանակված Բոսֆորից եկող նաւերի համար: Կոնստանցայի եւ Կ. Պոլսի մէջ նաւագնացութիւնը դադարեցված է:

ԲԵՐԼԻՆ. Հաւաստի լուրերի նայելով, Միկել պաշտօնաթողութեան խնդիրք է տուել: «Local Anzeiger» հաղորդում է, թէ խնդիրքը ընդունված է:

ԲԵՐԼԻՆ. Հաւաստի լուրերի նայելով, շուտով պաշտօնաթող է լինելու գիւղատնտեսութեան մինիստր Համմերշտէյնը:

ԲԵՐԼԻՆ. Պատգամաւորների ժողով. Նախագահը հաղորդում է, որ երկու ժողովների այսօրվայ միատեղ նիստից յետոյ սէյմը կը փակվի, ուստի առաջարկութիւնները չեն կարող հերթական դարձվել: Ժողովը հաւանութիւն է տալիս եւ շնորհակալութիւն է յայտնում նախագահից նրա գործունէութեան համար: Նախագահն էլ իր կողմից շնորհակալութիւն է յայտնում եւ փակում է նիստը «hoch» աղաղակելով ի պատիւ թագաւորի:

ԲԵՐԼԻՆ. Կայսրը այսօր Տէմպէլհոֆեան դաշտում զօրադիտութիւն կատարեց եւ կէսօրին վերադարձաւ քաղաք, ամեն տեղ ուղեկցվելով ժողովրդի ցնծութեամբ: Երեկոյեան կայսրը ուղեւորվելու է Հէսսէն—Նասաու, Շմէց:

ԲԵՐԼԻՆ. «National Zeitung»-ի ասելով, անկասկած է, որ մինիստր Համմերշտէյն պաշտօնաթող է լինելու:

ԿԱՊՇՏԱԴՏ. Անցեալ շաբաթ բօէրները մեծ խմբերով միացան Գարտսբիսֆօնտէնի մօտ՝ աչքի ընկնող զօրապետների հրամանատարութեան տակ: Բաբինգտօն մի ամբողջ օր հրակոծում էր բօէրների խիստ ամրացրած դիրքերը եւ ապրիլի 14-ին հարկադրեց նրանց մաքրել այդ դիրքերը: Հետեւեալ օրը Բաբինգտօն ստիպված էր ուժգին կռիւ մղել նրանց դէմ Լօպֆօնտէնի մօտ:

ԲԵՐԼԻՆ. Պարլամէնտական շրջաններում այսօր սպասում են լանդտագի փակման եւ մինիստր-նախագահ Բիւլովի բացատրութեան: Լրագիրներից մի քանիսը հաղորդում են, կապելով ջրանցքների նախագծի հարցի հետ, թէ պաշտօնաթող են լինում Միկէլ, Համմերշտէյն, Շէնշտէդտ եւ Բրէֆէլդ մինիստրները, սակայն դեռ հաւաստի տեղեկութիւններ չը կան:

ԲԵԼԳՐԱԴ. Ազատամիտ կուսակցութեան պարագլուխները վճռեցին դիմադրական դիրք բռնել առաջիկայ ընտրութիւնների ժամանակ:

21 ապրիլի

ԲԵՐԼԻՆ. Պրուսական սէյմի միատեղ նիստը: Նախագահում է Կրէխտէր: Բիւլով կարդում է կայսրի հրովարտակը, որով հրամայվում է փակել նիստը: Բիւլով այնուհետեւ տալիս է հետեւեալ բացատրութիւնը. «որովհետեւ կառավարութիւնը յանձնաժողովի աշխատանքների ընթացքից այն համոզմունքը կազմեց, որ այժմ անհնար է համաձայնութիւն կայացնել ջրանցքի նախագծի վերաբերմամբ, ուստի չէ ուզում նպաստել աննպատակ վիճաբանութիւնների շարունակութեան: Կրէխտէր հռչակում է երեքկին «hoch» կայսրին: Նիստը փակված է յայտարարվում: Ներկայ էին բոլոր մինիստրները, ի միջի այլոց եւ Միկէլ:

ՊՐԷՏՕՐԻԱ. Ցայտագիր է հրատարակված, որով Տրանսվաալի քաղաքացիական վարչութեանը ենթարկվում են նոր շրջաններ: Եօհաննէսբուրգում, Բոկսբուրգում եւ Կրիւգէրսդորպում ոստիկանական ծառայութիւնը յանձնվում է քաղաքացիական իշխանութեան. Հէյդէլբերգում եւ Ստանդէրտօնում հաստատվում են քաղաքացիական դատարաններ:

ԼՕՆԴՕՆ. Երեկոյեան լրագիրներին հաղորդում են Պեկինից, որ գեներալ-մայոր Կէտտլէր ապրիլի 23-ին ճանապարհվելու է Պաօտինֆուից եւ գնալու է Եապօնիա: Նրա խօսքով, գերմանական զօրքերը կը հեռացվեն երեք շաբաթվայ ընթացքում: Կարծվում է, թէ չինացիները նորից վերադարձել են այն սարերը, որտեղից մի քիչ առաջ նրանց դուրս էին մղել: Ֆրանսիական զօրքերը հեռացված են Պաօտինֆուից, որտեղ կը թողնեն միայն մի քանի րօտաներ երկաթուղու պահպանութեան համար:

Երկաթուղու գծի վրա գերմանական զինուորներ սպանված լինելով, անհրաժեշտութիւն ծագեց բնակիչներին պատժելու, ուստի եւ մի գիւղ կրակի մատնվեց:

ՀՌՕՄ. Պարլամէնտ: Մօրին յայտնում է, որ թէեւ իտալական նաւատորմը իր ծաւալով այն չէր, ինչ որ լինելու էր, սակայն միշտ կարողութիւն է ունեցել, իր նպատակի համաձայն, ապահովել երկրի ամբողջութիւնը (հաւանութիւն): Իր, Մօրինի, ծրագիրը նրանում էր կայանում, որ այնպիսի նաւատորմ ունենայ Իտալիան, որ համապատասխանի նրա տնտեսական ոյժերին: Կառավարութեան անունից նա յայտնում է, որ ընդունում է Սօնինօյի առաջարկութիւնը:

ԲԵՐԼԻՆ. Ֆինանսների մինիստր լինելու է հաւանականօրէն այժմեան ներքին գործերի մինիստր Րէյնբաբէն, երկրագործութեան մինիստր՝ այժմեան պօստային մինիստր Պօդբելսկի: Մինիստրների փոփոխութիւնը ծրագրի փոփոխութիւն չէ նշանակում, բայց նա նշանաւոր է այն կողմից, որ մինիստրութիւնը այսուհետեւ աւելի միատեսակ կը լինի եւ աւելի կը համապատասխանի Բիւլովի հայեացքներին:

ԲԵՐԼԻՆ. Լուրերին նայելով, կայսրը ընդունեց Միկէլ, Համմէրշտէյն եւ Բրէֆէլդ մինիստրների պաշտօնաթողութեան խնդիրքը:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հ Ր Ա Ւ Է Ր

Ապրիլի 22-ին, կիրակի, առաւօտեան ժամը 12-ին, Թանգոյեան ս. Աստուածածին եկեղեցու մեծապատիւ ծխականները հրաւիրվում են հին երէցփոխի հաշիւները քննելու նոյն եկեղեցում:

Գործակալ բ. մասի Թիֆլիսի՝
Գրիգոր աւագ քահ. Մանդակունի

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ
Դ Ի Ր Ե Կ Տ Օ Ր Ը

յայտնում է, որ առաջիկայ 1901—1902 ուսումնական տարվայ համար չեն լինի աշակերտների ընդունելութիւններ ԱԻԱԳ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ, ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒՄ տեղ չը լինելու պատճառով:
(ապ. 22, 25, 26, 29, մայիսի 6 եւ 13)

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՕՆ
Կիրակի, ապրիլի 22-ին

ԴԵՐԱՍԱՆ Ն. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

բարեհաճ մասնակցութեամբ տեղական սիրողների, կը ներկայացնէ

ՀԱՄԼԷՏ

Ողբ. 5 արար., հեղ. Շէքսպիրի
Տոմսակները վաճառվում են թատրօնի կասսայում:
Սկիզբն է ճիշդ 8 ժամին երեկոյեան
2—2

Կ. Մ. ԿԼՕՆԺԵԱՆ

Վերադառնալով արտասահմանից՝ ընդունում է բերանի եւ ատամների հիւանդութիւններ ունեցողներին: Շինում է արուեստական ատամներ, քիթ, քիմք (обтураторъ) եւ վերին ու ստորին անդամատուած ծնօտների պրօթէզներ (протезы):

Առաւօտեան 8—2 ժամը
Երեկոյեան 5—8 »

Հասցէն՝ Пушкинская ул. № 16, надъ магазиномъ Шадинова. 5—25

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

համար հարկաւոր են ուսուցիչներ՝ ա) մաթեմատիկոս, բ) ֆիլօլօգ (Ռուսաստանի համալսարանն աւարտած), իւրաքանչիւրի դասերի թիւը շաբաթական 24, իսկ դասագինը 55 րուբլի, գ) մէկ ուսուցիչ ռուսաց ուսուցչական ինստիտուտն աւարտած, դասերի թիւը շաբաթական 24, իսկ դասագինը 45 րուբլի:

Դիմել՝ Эривань. Иннспектору Армянской Семинаріи Г. Татіеву.

1—1 Տեսուչ դպրոցի՝ Գ. Տատեան

Ներկայ ապրիլի 29-ին, կիրակի օրը, ժամը 11-ին, Տափի-Թաղի (Քամոյենց) ս. Գէորգ եկեղեցու գաւթում, Դվօրցօվայա փողոցի վրա, տեղի է ունենալու Ա Ճ Ո Ւ Ր Դ՝ նոյն եկեղեցու հիմքը գցելու գործը կապալով տալու համար: 2—3

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ: Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. եւ 1 ր. 50 կ.:

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը: Դուրս է եկել նաև բոլորովին նոր միջոց

ՋՈՒԻ ԿԱԹԸ

երեսին քնքշութիւն և սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արևի պատճառած սևութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն: Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում: Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երևանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց և Բաղչում. Նաև Միքայէլեան կամուրջի վրա, Պապովի և Արխատսկովի դեղատներում: Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս պօստով:
99—100

Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան Վարչութիւնը՝

յայտնում է ի գիտութիւն ընկերութեան անդամների, որ ապրիլի 5-ին չը կայացած ընդհանուր ժողովի փոխարէն նշանակված է երկրորդ անգամ ընդհանուր ժողով Թիֆլիսի դումայի դահլիճում, ապրիլի 29-ին, երեկոյեան ժամի 8-ին:

Ժողովի զբաղմունքի առարկաներն են. 1) 1900 թւի հաշուի զեկուցումը. 2) 1901 թւի նախահաշուի զեկուցումը եւ հաստատութիւնը եւ 3) Վարչութեան երեք անդամների ընտրութիւնը:
2—2

!!! ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԱՇՔ !!!
Ս. Մ. ԱՆԱՆՈՎԻ՝ ՄՕՍԿՎԱՅԻ ԳԻԼՋԱՆԵՐ

Շինվում են ֆրանսիական ամենալաւ «լը Դէրնիէր Կարտուշ» թղթից

Ս. Մ. Անանովի՝ Մօսկվայի գիլզաները բարակ են, գեղեցիկ, մոխիր չեն թողնում եւ ոչնչացնում են նիկոտինի ներգործութիւնը:

Պահանջեցէք ամեն տեղ Ս. Մ. Անանովի՝ Մօսկվայի գիլզաները«

Գործարանը—ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ, բաժանմունքը—ՌՕՍՏՕՎՈՒՄ ԴՕՆԻ ՎՐԱ:
4—10

Կօնֆէկտի եւ շօկօլադի գործարան
„Փ. Ն. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆ"
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Ցայտնում է, որ իր գործարանում պատրաստվում են շաքարեղէնների ամեն տեսակ արտադրութիւններ, որոնք թէ իրանց յատկութեամբ, մաքրութեամբ եւ թէ մատչելի գներով մրցում են Ռուսաստանի առաջնակարգ գործարանների արտադրութիւնների հետ:

Պատրաստում ենք՝ կարամէլ մրգեղէնից (фруктовая карамель), կարամէլ լցված (съ начинкою), մարմէլադ (пастила), զէֆիր (зефиръ), դրաժէ (драже), քիրվա-շաքար (պաղ-շաքար, леденецъ).

Գործարանում աշխատում են հմուտ վարպետներ՝ մայրաքաղաքից հրաւիրված յատուկ վարպետի հսկողութեան տակ:

Պատուէրները կատարվում են անմիջապէս եւ ճշդութեամբ:

Պրէյս-կուրանտը ուղարկվում է ցանկացողներին ձրի:

Պատուէրների համար դիմել՝ Тифлисъ, Нахаловка, Павловская улица, собственный домъ, № 12.

Թիֆլիսում մեր գործարանի արտադրութիւնները ծախվում են հետեւեալ մագազիններում—Գ. Բայեանդուրեանի, Գ. Ս. Տէր-Սիմօնեանի, Զ. Ի. Սուլխանեանի, Զ. Գ. Պօպովի, Եղբ. Ս. Ի. Մ. Աբրահամօվների, Հաջի-Ռախմանովի պարսկական մագազինում, Պետրօի իտալական մագազինում եւ այլն: Տելեֆօն № 362:
11—100